

УДК 347.6

О. М. Радченкоаспірант кафедри цивільного, адміністративного та фінансового права
Класичного приватного університету

АДМІНІСТРУВАННЯ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ ЯК ФІНАНСОВО-ПРАВОВА КАТЕГОРІЯ

У статті митне адміністрування визначено як організаційно-управлінська діяльність органів Державної митної служби України, що здійснюється в нормативно-правових межах у процесі реалізації покладених чинним законодавством на них завдань у сфері митної справи, а також має дві форми реалізації: правова форма (здійснюється шляхом прийняття нормативно-правових актів - наказів і розпоряджень Державної фіскальної служби України), неправова (організаційна) форма (здійснення організаційно-розпорядчих дій, проведення нарад, видання інструкцій, моніторинг митного законодавства та практики його застосування).

Адміністрування митних платежів визначено як напрям фінансової діяльності держави, що здійснюється митними органами України, який включає справляння митних платежів (у тому числі їх примусове стягнення) і контроль за правильністю обчислення і своєчасністю їх сплати з метою поповнення доходної частини державного бюджету України.

За результатами дослідження визначено ознаки митного адміністрування та адміністрування митних платежів.

Ключові слова: митні платежі, мито, акцизний податок, податок на додану вартість, державний бюджет, надходження, видатки, зовнішньоекономічна діяльність, тариф, сплата.

Вступ. Беручи до уваги розвиток економічної інтеграції України до Європейського Союзу, слід сказати, що особливу актуальність на сучасному етапі набуває питання про побудову оптимального механізму правового регулювання митного адміністрування.

При реформуванні митного адміністрування слід враховувати необхідність створення зворотних зв'язків з об'єктом адміністрування, під яким розуміється учасник зовнішньоекономічної діяльності. Істотний перегляд основних принципів митного адміністрування дозволить виконати концепцію державних послуг у галузі митної справи в повній відповідності з міжнародними стандартами якості.

Постановка завдання. Дослідити особливості адміністрування митних платежів як фінансово-правової категорії.

Результати. Питання митних платежів в науці фінансового права досліджували Л. К. Воронова, О. П. Гетманець, О. О. Дмитрик, Є. В. Додін, Л. М. Касьяненко, Б. А. Кормич, Ю. О. Костенко, М. П. Кучерявенко, О. А. Лукашев, А. О. Монаєнко, В. Я. Настюк, О. П. Орлюк, О. В. Покатаєва, О. В. Солдатенко, Н. Ю. Пришва, Л. А. Савченко, О. В. Солдатенко, Н. Я. Якимчук та ін.

Можна визначити наступні ознаки митного адміністрування: 1) воно являє собою організа-

ційно-управлінську діяльність; 2) здійснюється у ході реалізації завдань у сфері митної справи, покладених на митні органи держави; 3) реалізується в нормативно-правових рамках; 4) до суб'єктів митного адміністрування відносяться митні органи України; 5) об'єктом адміністрування є учасник зовнішньоторговельної, інвестиційної та іншої діяльності, включаючи виробничу кооперацію, в сфері міжнародного обміну товарами, інформацією, роботами, послугами, результатами інтелектуальної діяльності (правами на них).

Митне адміністрування являє собою основний зміст державної митної політики України, яка визначає напрями діяльності держави щодо забезпечення економічної безпеки і регулювання зовнішньоекономічних зв'язків, що здійснюються спеціальними засобами митного регулювання [1, с. 115].

Суб'єктами митного адміністрування слід визнати саме митні органи. Вони входять у систему органів виконавчої влади України і представлені Державною фіскальною службою України, її територіальними органами.

Митне адміністрування становить основний зміст державної митної політики України і являє собою організаційно-управлінську діяльність органів Державної фіскальної служби України,

що здійснюються в нормативно-правових рамках у процесі реалізації покладених чинним законодавством на них завдань у сфері митної справи [1, с. 116].

Митне адміністрування може здійснюватися у двох формах:

– правова форма - митне адміністрування здійснюється шляхом прийняття нормативно-правових актів (накази і розпорядження Державної фіскальної служби України);

– неправова (організаційна) форма - здійснення організаційно-розпорядчих дій, проведення нарад, видання інструкцій, моніторинг митного законодавства та практики його застосування тощо.

На основі аналізу повноважень і функцій фіскальних органів можна виділити наступні напрями митного адміністрування: сприяння міжнародному співробітництву; фіскальний напрям; валютно-митний напрям; інформаційно-консультативний напрям; здійснення митного контролю; протекціоністський напрям; науково-статистичний напрям.

Необхідно зазначити, що перспективи розвитку і вдосконалення правових засад у сфері митного адміністрування безпосередньо пов'язані із інтеграційними процесами до Європейського Союзу.

На сучасному етапі митне адміністрування розвивається з урахуванням двох основних тенденцій - необхідності проведення належного контролю з метою забезпечення безпеки суспільства, а також підтримки розвитку бізнесу шляхом максимального спрощення митних формальностей [2, с. 106].

Поняття «адміністрування митних платежів» в останні роки не використовується як в чинному законодавстві України, законодавець не розкриває визначення даного поняття.

Вивчення адміністрування митних платежів та виявлення його характерних рис слід почати з правового аналізу основних функцій митних органів України, враховуючи приписи Положення про Державну фіскальну службу України, до яких належать: справляння мита, податків, антидемпінгових, спеціальних і компенсаційних мит; контроль за правильністю обчислення і своєчасністю сплати зазначених мит та податків; прийняття заходів щодо їх примусового стягнення.

Митні платежі – це обов'язкові платежі, їх справляння носить імперативний характер, вони повинні бути сплачені незалежно від бажання суб'єкта зовнішньоекономічної діяльно-

сті. У тому випадку, якщо платежі не сплачуються добровільно, застосовується примусовий порядок, який забезпечується силою держави. Виходячи з цього доречно говорити про дві форми справляння митних платежів: примусова і добровільна. По-третє, мета і кінцевий результат, як у випадку примусового стягнення, так і у разі справляння платежів, однакові - це перерахування вказаних коштів до державного бюджету України [3, с. 156].

Повноваження Державної фіскальної служби України, пов'язані із справлянням митних платежів, можна представити наступним чином:

1) прийняття нормативно-правових актів, що визначають, зокрема: порядок списання заборгованості по сплаті митних платежів (недоплата), пені, визнання безнадійним боргу по сплаті митних платежів, а також перелік документів, що підтверджують обставини визнання безнадійним до стягнення такої заборгованості; форму вимоги про сплату митних платежів та порядок його заповнення; форму та порядок заповнення акта митного органу про виявлення факту несплати або неповної сплати митних платежів; фіксований розмір забезпечення сплати митних зборів, податків відносно окремих видів товарів та ін.;

2) здійснення контролю за дотриманням митного законодавства, а також за правильністю обчислення і своєчасністю сплати антидемпінгових, спеціальних і компенсаційних мит;

3) здійснення бюджетних повноважень як головного розпорядника бюджетних коштів та головного адміністратора митних платежів;

4) здійснення справляння митних платежів, застосування заходів щодо їх примусового стягнення;

5) здійснення повернення надлишково сплачених або стягнених сум митних платежів;

6) прийняття наданого забезпечення сплати митних платежів, звернення стягнення на таке забезпечення;

7) прийняття рішення про надання відстрочення або розстрочення сплати митних платежів або про відмову в її наданні;

8) здійснення контролю митної вартості товарів, переміщуваних через митний кордон України;

9) контроль за правильністю обчислення і своєчасністю сплати митних платежів, прийняття заходів щодо їх примусового стягнення;

10) прийняття за результатами митної перевірки рішень у разі виявлення несплати або неповної сплати митних платежів.

Умовно перераховані повноваження Державної фіскальної служби України можна класифікувати на кілька груп: 1) підзаконна нормотворчість, пов'язана із утриманням митних платежів; 2) утримання митних платежів; 3) примусове стягнення митних платежів; 4) контроль за правильністю обчислення і своєчасністю сплати митних платежів.

Виходячи з аналізу повноважень фіскальних органів України, адміністрування митних платежів можна представити у вигляді двох напрямів:

1) справляння митних платежів (у тому числі їх примусове стягнення);

2) контроль за правильністю обчислення, своєчасністю сплати митних платежів.

Що стосується нормотворчої діяльності ДФС України, то вона не входить у поняття адміністрування митних платежів, оскільки є скоріше способом його реалізації, ніж напрямком. Такий підхід дозволяє виділити дві форми адміністрування митних платежів:

1) правова форма - прийняття Державною фіскальною службою України нормативно-правових актів з питань справляння митних платежів;

2) неправова форма - проведення нарад, видання інструкцій, моніторинг законодавства та практики його застосування.

Не можна не звернути увагу на ту обставину, що діяльність митних органів України щодо справляння і контролю за правильністю обчислення, своєчасністю сплати митних платежів має яскраво виражений фіскальний характер, оскільки вона спрямована насамперед на поповнення доходної частини державного бюджету України [2, с. 110].

На підставі проведеного аналізу можна виділити наступні ознаки адміністрування митних платежів:

1. Адміністрування митних платежів має фіскальний характер. Слід визнати, що діяльність митних органів у сфері справляння платежів, а також контроль за правильністю їх обчислення і своєчасністю сплати спрямовані на досягнення єдиної мети - поповнення доходної частини державного бюджету України. У зв'язку з цим можна зробити висновок про пряму залежність між ефективністю адміністрування митних платежів і формуванням доходної частини державного бюджету України.

2. Адміністрування митних платежів володіє всіма характеристиками управлінської діяльності. Ця ознака впливає з аналізу поняття адмі-

ністрування. В рамках науки фінансового права його доцільно визначати саме через поняття управління.

3. Суб'єктами адміністрування митних платежів є митні органи держави, з одного боку, і платники митних платежів, з іншого боку.

4. До органів, які безпосередньо не здійснюють адміністрування митних платежів, але сприяють його здійсненню, слід відносити:

а) Державну казначейську службу України (здійснює перерахування сплачених сум митних платежів до бюджету, розподіл сум мита);

б) Рахункову палату (в рамках контрольних заходів перевіряє дотримання уповноваженими органами держави порядку зарахування та розподілу сум митних платежів, їх перерахування у дохід державного бюджету України).

5. Адміністрування митних платежів регулюється митним та податковим законодавством України. Дана ознака обумовлена подвійною природою непрямих податків (ПДВ, акцизний податок) як різновидів митних платежів. Питання, пов'язані із справлянням ПДВ і акцизного податку, регулюються Податковим кодексом України.

6. Адміністрування митних платежів здійснюється у двох формах - правова і неправова. Правова форма виражається в прийнятті нормативно-правових актів Державною митною службою України. Неправова форма виражається в проведенні організаційних, розпорядчих заходів, нарад, планування, прогнозу, які не мають юридичного значення, однак, створюють передумови для здійснення правових форм.

7. Напрямами адміністрування митних платежів є їх стягнення (в тому числі примусове стягнення), контроль за правильністю обчислення і своєчасністю сплати, а також зарахування і розподіл сум митних платежів.

Не можна не звернути увагу на ту обставину, що ознаки адміністрування митних платежів вказують на схожість даного поняття з поняттям фінансової діяльності держави.

Адміністрування митних платежів, у свою чергу, спрямоване на утворення головного грошового фонду країни - державного бюджету України, а кошти, отримані від сплати платежів, необхідні для виконання завдань і функцій держави.

Можна виділити наступні ознаки, загальні для понять «фіскальний напрям фінансової діяльності митних органів» і «адміністрування митних платежів»:

- 1) мають фіскальний характер;
- 2) володіють управлінським характером;
- 3) представляють собою діяльність в процесі утворення основого централізованого грошового фонду – державного бюджету України;
- 4) зміст розглянутих понять відображає напрямки найважливішої функції митних органів – стягнення митних платежів;
- 5) форми здійснення поділяються на правові (прийняття нормативно-правових актів) і неправові (організаційні) форми.

Разом з тим поставити знак рівності між адмініструванням митних платежів, з одного боку, і фіскальним напрямком фінансової діяльності митних органів, з іншого боку, не представляється можливим, з наступних причин:

по-перше, фінансова діяльність митних органів держави обмежена принципом поділу влади, а точніше, їх повноваженнями як виконавчих органів;

по-друге, суми сплачених митних зборів перераховуються на єдиний рахунок.

Так, відповідно до ст. 298 Митного кодексу України суми митних платежів, нараховані декларантом (уповноваженою ним особою) або митним органом, підлягають перерахуванню безпосередньо на єдиний казначейський рахунок. Суми митних платежів сплачуються в готівковій формі через касу митного органу чи фінансової установи або у безготівковій формі через фінансову установу, крім випадків, передбачених цим Кодексом та законами України. Суми митних платежів можуть справлятися митним органом у готівковій формі із заповненням уніфікованої митної квитанції. Перерахування сум митних платежів до Державного бюджету України із зазначених рахунків митного органу здійснюється цим митним органом.

Згідно з викладеним поняття адміністрування митних платежів та фіскального напрямку фінансової діяльності митних органів є схожими, але не тотожними.

Разом з тим, беручи до уваги загальні риси і відмінності вказаних вище понять, вірним є визначення адміністрування митних платежів як напрямку фінансової діяльності держави в цілому.

Виходячи з вищевикладеного, адміністрування митних платежів слід розглядати як напрям фінансової діяльності держави, що здійснюється митними органами України, що включає справляння митних платежів (у тому числі їх примусове стягнення) і контроль за пра-

вильністю обчислення і своєчасністю їх сплати з метою поповнення доходної частини державного бюджету України.

Для з'ясування правової природи адміністрування митних платежів необхідно зупинитися на співвідношенні даного поняття з поняттями адміністрування доходів бюджету, податкового та митного адміністрування.

Зазначимо, що митні платежі є одними з найважливіших джерел доходів державного бюджету, а митні органи, у свою чергу, - адміністраторами доходів державного бюджету України. Незважаючи на загальні аспекти поняття адміністрування митних платежів і адміністрування доходів бюджету не можуть співвідноситися як частина і ціле, оскільки до сфери діяльності митних органів належать повноваження, що не належать до функції адміністратора доходів (наприклад, контроль за правильністю обчислення і своєчасністю сплати митних платежів).

Щодо питання про співвідношення з поняттям податкового адміністрування необхідно уточнити наступне. Виходячи із поняття справляння непрямих податків, що здійснюється митними органами, не можна визнати різновидом податкового адміністрування, оскільки суб'єктами податкового адміністрування є податкові органи. У зв'язку з цим поняття податкового адміністрування та адміністрування митних платежів є паралельними поняттями.

Адміністрування митних платежів, як і митне адміністрування в цілому, спрямовано не тільки на забезпечення умов функціонування і розвитку, але і на виконання фіскальної функції митними органами. Ми вважаємо, що адміністрування митних платежів слід визнати різновидом митного адміністрування - дані поняття співвідносяться як частина і ціле.

Підводячи підсумки зазначимо, що в даний час у науці фінансового права складаються передумови для формування нового інституту - інституту адміністрування митних платежів. В умовах економічної інтеграції України до Європейського Союзу й реформування правового регулювання митних платежів питання, пов'язані з їх адмініструванням, набувають особливої актуальності.

Висновок. Митне адміністрування визначено як організаційно-управлінська діяльність органів Державної митної служби України, що здійснюється в нормативно-правових межах у процесі реалізації покладених чинним законодавством на них завдань у сфері митної

справи, а також має дві форми реалізації: правова форма (здійснюється шляхом прийняття нормативно-правових актів - наказів і розпоряджень Державної фіскальної служби України), неправова (організаційна) форма (здійснення організаційно-розпорядчих дій, проведення нарад, видання інструкцій, моніторинг митного законодавства та практики його застосування);

Адміністрування митних платежів визначено як напрям фінансової діяльності держави, що здійснюється митними органами України, який включає справляння митних платежів (у тому числі їх примусове стягнення) і контроль за правильністю обчислення і своєчасністю їх сплати з метою поповнення доходної частини державного бюджету України.

За результатами дослідження визначено наступні ознаки митного адміністрування: 1) являє собою організаційно-управлінську діяльність; 2) здійснюється у ході реалізації завдань у сфері митної справи, покладених на митні органи держави; 3) реалізується в нормативно-правових рамках; 4) до суб'єктів митного адміністрування відносяться митні органи України; 5) об'єктом адміністрування є учасник зовнішньоторговельної, інвестиційної та іншої діяльності, включаючи виробничу кооперацію, в сфері міжнародного обміну товарами, інформацією, роботами, послугами, результатами інтелектуальної діяльності (правами на них).

Визначено наступні ознаки адміністрування митних платежів: 1) адміністрування митних платежів має фіскальний характер. 2) адміністрування митних платежів володіє всіма характеристиками управлінської діяльності; 3) суб'єктами адміністрування митних платежів є митні органи держави, з одного боку, і платники митних платежів, з іншого боку; 4)

до органів, які безпосередньо не здійснюють адміністрування митних платежів, але сприяють його здійсненню, слід відносити: а) Державну казначейську службу України, б) Рахункову палату; 5) адміністрування митних платежів регулюється митним та податковим законодавством України; 6) адміністрування митних платежів здійснюється у двох формах - правова і неправова. Правова форма виражається в прийнятті нормативно-правових актів Державною фіскальною службою України. Неправова форма виражається в проведенні організаційних, розпорядчих заходів, нарад, планування, прогнозу, які не мають юридичного значення, однак, створюють передумови для здійснення правових форм; 7) напрямками адміністрування митних платежів є їх стягнення (в тому числі примусове стягнення), контроль за правильністю обчислення і своєчасністю сплати, а також зарахування і розподіл сум митних платежів.

Встановлено, що діяльність митних органів України щодо справляння і контролю за правильністю обчислення, своєчасністю сплати митних платежів має яскраво виражений фіскальний характер, оскільки вона спрямована насамперед на поповнення доходної частини державного бюджету України.

Література

1. Батанова Л.О. Поняття, сутність та особливості адміністрування митних платежів // *Lex portus*. – 2016. – № 2. – С. 114-123.
2. Запорожень О. Система адміністрування митних платежів в Україні // *Вісник КНТЕУ*. – 2012. – № 2. – С. 104-111.
3. Регулювання митної справи: підручник [для студ. вищ. навч. закл.] / за ред. А. Д. Войцещука. – Хмельницький : Інтрада, 2007. – 312 с.

Радченко О. М. Администрирования таможенных платежей как финансово-правовая категория

В статье таможенное администрирование определен как организационно-управленческая деятельность органов Государственной таможенной службы Украины, осуществляемой в нормативно-правовых рамках в процессе реализации возложенных действующим законодательством на них задач в сфере таможенного дела, а также имеет две формы реализации: правовая форма (осуществляется путем принятия нормативно-правовых актов - приказов и распоряжений Государственной фискальной службы Украины), неправовое (организационная) форма (осуществление организационно-распорядительных действий, проведения совещаний, издание инструкций, мониторинг таможенного законодательства и практики его применения).

Администрирования таможенных платежей определены как направление финансовой деятельности государства, осуществляется таможенными органами Украины, включая взимания таможенных платежей (в том числе их принудительное взыскание) и контроль за правильностью исчисления и своевременностью их уплаты с целью пополнения доходной части государственного бюджета Украины.

По результатам исследования определены признаки таможенного администрирования и администрирования таможенных платежей.

Ключевые слова: таможенные платежи, пошлины, акцизный налог, налог на добавленную стоимость, государственный бюджет, поступления, расходы, внешнеэкономическая деятельность, тариф, оплата.

Radchenko O. M. The administration of customs payments as a financial and legal category

The customs administration has been determined as organizational and managerial activity of the State Customs Service of Ukraine, which is carried out within the legal framework in the implementation of current legislation in the field of customs, and has two forms of implementation: legal form (carried out by adopting regulatory legal acts - orders and instructions of the State Fiscal Service of Ukraine), non-legal (organizational) form (implementation of organizational and administrative actions, holding meetings, issuing instructions, monitoring of customs legislation and practice of its application);

The administration of customs payments has been defined as the direction of financial activities of the state carried out by the customs authorities of Ukraine, which includes collection of customs payments (including their collection) and control over the correctness of calculation and timeliness of payment to replenish the revenue side of the state budget.

The results of the study identified the following features of customs administration: 1) is an organizational and managerial activity; 2) is carried out in the course of the implementation of tasks in the field of customs, assigned to the customs authorities of the state; 3) implemented within the regulatory framework; 4) the customs authorities of Ukraine belong to the subjects of customs administration; 5) the object of administration is a participant in foreign trade, investment and other activities, including production cooperation, in the field of international exchange of goods, information, works, services, results of intellectual activity (rights to them).

The following features of administration of customs payments have been defined: 1) administration of customs payments has fiscal character. 2) administration of customs payments has all the characteristics of management activities; 3) the subjects of administration of customs payments are the customs authorities of the state, on the one hand, and payers of customs payments, on the other hand; 4) the bodies that do not directly administer customs payments, but contribute to its implementation, should include: a) the State Treasury Service of Ukraine, b) the Accounting Chamber; 5) administration of customs payments is regulated by the customs and tax legislation of Ukraine; 6) administration of customs payments is carried out in two forms - legal and non-legal. The legal form is expressed in the adoption of regulations by the State Fiscal Service of Ukraine. The non-legal form is expressed in carrying out organizational, administrative measures, meetings, planning, forecast, which have no legal significance, however, create preconditions for the implementation of legal forms; 7) directions of administration of customs payments are their collection (including compulsory collection), control over the correctness of calculation and timeliness of payment, as well as crediting and distribution of customs payments.

The activity of the customs authorities of Ukraine on collection and control over the correctness of calculation, timeliness of payment of customs payments has a pronounced fiscal nature, as it is aimed primarily at replenishing the revenue side of the state budget of Ukraine.

Key words: customs payments, customs duty, excise tax, value added tax, state budget, revenues, expenditures, foreign economic activity, tariff, payment.